

Filip Otović Višnjić*

*Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka*

Javna diplomatija ili politička propaganda prema inostranstvu: Gde je konceptualna razlika? **

Apstrakt

Dilema istaknuta u naslovu teksta ishodi iz nepreciznosti i proizvoljnosti prilikom definisanja i upotrebe pojma „javna diplomatija”. U tekstu je razvijena geneza pojma pre njegovog akademskog utemeljenja, okolnosti koje su dovele do akademske artikulacije, a potom i široke afirmacije kroz ulogu elementa u koncepciji „meke moći” Džozefa Naja. Iznete su karakteristične teze koje, prema sudu autora ovog članka, prenaplašavaju obuhvat javne diplomatije u pogledima aktera, sadržaja i normativnih doprinosa. Ponuđen je prilog kritici pomenutih pozicija. Zaključak nosi stav da javna diplomatija suštinski ne nudi konceptualnu razliku u odnosu na pojam političke propagande usmerene prema inostranstvu.

Ključne reči:

javna diplomatija, politička propaganda, spoljnopolitička propaganda, meka moć, međunarodno komuniciranje, međunarodni odnosi

* filip.otovicvisnjic@gmail.com

** Tekst je nastao u okviru rada na naučno-istraživačkom projektu Univerziteta u Beogradu – Fakulteta političkih nauka, *Politički identitet Srbije u regionalnom i globalnom kontekstu* (179076), finansiranog od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

UVOD

Iako skovan znatno ranije, pojam „javna diplomatija” svoju široku afirmaciju doživljava tek tokom devedesetih godina, na krilima teorije o „mekoj moći” Džozefa Naja (Joseph S. Nye, Jr.). Poslednjih nekoliko decenija „javna diplomatija” postala je često korišćen pojam, kako u praksi međunarodnih odnosa tako i u naučnoj i stručnoj literaturi.

Premda oko formalne definicije pomenutog pojma postoje brojne kontroverze, od kojih ćemo neke izneti u daljem tekstu, njegovo najopštije određenje možemo omeđiti konstatacijom da je u pitanju ona vrsta aktivnosti u međunarodnim odnosima koju karakteriše namera aktera da komunikaciju izvrši direktno sa inostranom javnošću. Tako određena, javna diplomatija se pre svega negativno definiše u odnosu na klasičnu diplomatiju, čija je odlika formalizovana komunikacija između jasno definisanih međunarodnih političkih aktera (država i međunarodnih organizacija) putem svojih, takođe jasno definisanih, predstavnika.¹

Takav, „neformalni”, karakter ove aktivnosti nosi u sebi tri pitanja. Prvo izvire iz nedovoljno jasnog određenja ko uopšte može biti subjekt komunikacije, odnosno da li je komunikacija jednosmerna (javnost je primalac poruka) ili dvosmerna (javnost je takođe i subjekt u komunikaciji)? Naredno pitanje odnosi se na ciljeve javne diplomatije, odnosno na to da li je njena priroda instrumentalna – da pomogne ostvarivanju spoljnopolitičke agende vlade koja je osmišljava, organizuje ili barem sponzoriše, ili se pod nju mogu podvesti i informativne delatnosti koje za svoju nameru imaju međusobno bolje razumevanje i podsticanje dijaloga, bez političkog interesa u pozadini? Na kraju, postavlja se i pitanje da li se kao javna diplomatija mogu uzeti i one aktivnosti koje pojedinci ili organizacije u inostranstvu obavljaju „u svoje ime” i „za svoj

¹ Ključni trenutak u istoriji definisanja i kodifikacije diplomatske prakse bez sumnje predstavlja usvajanje *Bečke konvencije o diplomatskim odnosima* 1961. godine, koju je do sada ratifikovalo i aktivno primenjuje 191 zemlja sveta. Ovim dokumentom jasno se preciziraju mnogi međunarodni instituti poput statusa, hijerarhije i privilegija diplomatskih predstavnika. U članu 3. konvencije, koji se bavi funkcijama diplomatskih misija, u njih ubraja: a) predstavljanje države u državi prijema; b) zaštita interesa države odašiljanja i njenih građana u državi prijema, u granicama koje dopušta međunarodno pravo; c) pregovaranje sa vladom države prijema; d) prikupljanje informacija, svim dopuštenim sredstvima, o uslovima i razvoju u državi prijema i izveštavanje o tome vlade države odašiljanja; e) promocija prijateljskih odnosa između države odašiljanja i države prijema, kao i razvoj ekonomskih, kulturnih i naučnih odnosa. „Bečka konvencija o diplomatskim odnosima (Vienna Convention on Diplomatic Relations)”, potpisana u Beču 18. aprila 1961. godine, *United Nations, Treaty Series*, vol. 500, p. 95, stupila na snagu 24. aprila 1964. godine, ratifikovana i objavljena u *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori i drugi sporazumi*, br. 2/64.

račun", a koje nose indirektan uticaj na imidž države za koju ih inostrana javnost vezuje, ili je aktivnost javne diplomatije uvek planska i organizovana?

Jedan od važnijih nedostataka pojma jeste i pitanje njegovog odnosa sa drugim ključnim terminima iz oblasti proučavanja komuniciranja. Tu se pre svega misli na „političku propagandu” (na čemu će i ostati naš fokus), ali i na „stratešku komunikaciju”, „psihološke operacije”, „odnose sa javnošću” ili „kinetičke akcije” (čime se ovom prilikom nećemo baviti).²

Javna diplomatija u današnjem shvatanju te reči vezana je za neoliberalan koncept širenja vrednosti. Ona se uglavnom posmatra u američkom kontekstu. Ona se u nekim drugim kulturama ne razlikuje mnogo od pojma propagande, odnosno nema tu pežorativnost koji termin ima u SAD i na Zapadu.

Iznećemo genezu pojma „javne diplomatije” pre akademskog utemeljenja, razloge koji su doveli do akademske artikulacije i afirmaciju njegove akademske upotrebe kao elementa „meke moći”. Zatim ćemo izneti glavne teze neoliberalnih stanovišta koji na javnu diplomatiju gledaju, prema mišljenju autora ovog teksta, nedovoljno fokusirano ili isuviše slavodobitno. Pokušaćemo da iznesemo svoj prilog kritici pomenutih pozicija, uz afirmaciju stava koji javnu diplomatiju po njenoj koncepciji ne smatra suštinski drugačijom od pojma političke propagande usmerene prema inostranstvu.

ISTORIJAT TERMINA PRE TEORIJE „MEKE MOĆI” DŽOZEFA NAJA

Prvo pominjanje pojma „javna diplomatija”, u značenju u kome se njime bavimo u ovom tekstu, kao i početak njegovog akademskog izučavanja, vezuje se za 1965. godinu, kada je Edmund Gullion (Edmund Gullion), penzionisani američki diplomata i direktor *Fletcher School of Law and Diplomacy* na Tufts univerzitetu, skovao pomenuti termin, neposredno pred otvaranje Centra za javnu diplomatiju „Edvard R. Morou” (*Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy*).

Međutim, termin se, u nešto drugačijim značenjima, koristio i daleko ranije. Prvi pisani izvor predstavlja londonski list Tajms (*Times*) iz 1856. godine, u kome se koristi u označavanju američke javnosti, noseći preporuku američkoj vladi da se potruži da kod pomenute stekne ugled vođenjem ispravne politike.³ Nešto kasnije, 1871. godine, nalazimo pominjanje datog termina i u medijima SAD, kada američki list Njujork tajms (*New York Times*) izveštava

² Siniša Atlagić i Aleksandar Mitić, „Šta je strateško političko komuniciranje?”, *Godišnjak FPN*, godina X, broj 16, str. 27–31.

³ “The American president with a laudable desire”, *Times*, January 15, 1856, p. 6; from: Nicholas J. Cull, “Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of A

o izjavi demokratskog senatora kojom on osuđuje tajne planove svoje vlade da izvrši aneksiju Dominikanske republike, istučući da se „zalaže isključivo za otvorenu, javnu diplomatiju”.⁴

Ovakvo shvatanje termina zadržava se sve do Prvog svetskog rata i Oktobarske revolucije, kada nova sovjetska vlast objavljuje tajne dogovore carskog režima sa silama Antante, uključujući i Londonski sporazum⁵, i nakon koje „javna diplomatija” postaje jedan od proklamovanih ciljeva posleratnog uređenja sveta, definisanih i kroz idealističku viziju „14 tačaka” američkog predsjednika Vudroa Vilsona (Woodrow Wilson).⁶ Po ovoj koncepciji, javna diplomatija podrazumevala je obavezu da se o svim poslovima u međunarodnoj politici, uključujući pregovore i sporazume, javnost mora bez odlaganja i u celosti obavestavati, kako bi se kroz demokratski nadzor mogao obezbediti dodatni instrument za prevenciju novih sukoba.⁷

Phrase”. In: Philip M. Taylor, Nancy Snow (eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Routledge, New York and London, 2009, p. 19.

⁴ “Forty-First Congress, Third Session”, *New York Times*, January 20, 1871, p. 2, from: Ibidem, p. 19.

⁵ Edward Hallett Carr, *The Bolshevik Revolution, 1917–1923*, volume 3, Macmillan Company, New York, 1953, pp. 10–14.

⁶ Stevan Nedeljković, „Stari i novi poslovi diplomata država: od prenošenja poruke do javne diplomatije”. U: Branislav Đorđević i Vidosav Golubović (urs.), *Diplomatija i kultura Srbije: Stanje i perspektive*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 317–340.

⁷ Paradoksalno, jedan od bitnih činilaca koji su opredelili ulazak SAD u Prvi svetski rat predstavlja formiranje Komiteta za javno informisanje (*The Committee on Public Information* – CPI), koje je inicirano od strane samog predsednika Vilsona i to sa ciljem da „proda” rat Amerikancima. Kampanja kojom je Komitet rukovodio, na čelu sa Dž. Krilom (G. Creel), imala je impozantni obim, kako po teritoriji koju je pokrila tako i po stepenu segmentacije publike i korišćenju mnogobrojnih vidova propagandnih sredstava. Glavna okosnica kampanje bila je ideja da se rat predstavi kao odbrambeni, uz neizostavnu satanizaciju „divljih Huna”, kako su nazivani Nemci. Sam Komitet brojao je 230 stalno zaposlenih, koji su koordinisali sa desetinama hiljada pisaca, glumaca i besednika. Iako je jasno da su aktivnosti Komiteta bile ubeđivačkog karaktera, one su se svesno nazivale „informisanjem”, sa namerom da se napravi navodna razlika u odnosu na „nemački način ubeđivanja”. Nakon rata, određeni broj intelektualaca „pokajnika”, predvođenih Lipmanom (V. Lippman), Irvinom (W. Irwin), Djuiem (J. Dewey) i Bierdom (C. Beard), formira „antipropagandni” *Progresivni pokret* koji je za svoj zadatak odredio zaštitu javnosti i demokratije od štetnog uticaja obmana i manipulacija. O svemu navedenom opširnije u: Siniša Atlagić, *Nacistička propaganda: od totalne do totalitarne propagande*, Čigoja, Beograd, 2012, str. 12–19.

Iako je do novog svetskog konflikta ipak došlo, mnoge diplomate isticale su da bi za njegov nastanak bilo nepošteno optuživati proklamovanu praksu otvorene diplomatije, već upravo suprotno, nepostojanje jasnih međunarodnih mehanizama kojima bi se takva praksa garantovala. Jedan od primera takvog mišljenja jeste i govor belgijskog ministra spoljnih poslova Pola-Anrija Spaka (Paul-Henri Spaak) prilikom inauguracije sednice Ujedinjenih nacija 1946. godine, prilikom kojeg je istakao da je pred čovečanstvom, konačno prava, „era javne diplomatije”.⁸

Ovakve optimistične procene, po drugi put, nisu bile dugačkog veka, pa se započinjanjem Hladnog rata između dve supersile međunarodna javnost umesto u „eri javne diplomatije”, shvaćene kroz načelo garantovane informisanosti o tokovima visoke politike, našla pod udarima snažnih persuzivnih aktivnosti kojima su se promovisale ideologije i opravdavali potezi obeju strana u sukobu. Razume se, uz istovremenu težnju za satanizacijom suparničkih aktivnosti.

Posledično, žrtva propagandne satanizacije indirektno je postao i sam pojam „propaganda”, koji je, kao i tokom Prvog svetskog rata, proglašen za „prljavu reč”. Reč „propaganda”, suprotno njenom nominalnom značenju, ponovo biva afirmisana kao termin kojim su zapadni kreatori mnjenja označavali persuzivne aktivnosti istočnog bloka, dajući mu značenje neprijateljskog ubeđivanja zasnovanog na manipulacijama i obmanama.

Mada je i sam tvorac termina javna diplomatija Edmund Gullion otvoreno rekao da bi najpoštenije bilo tu aktivnost nazvati propagandom,⁹ on se svesno odlučuje za novi termin, zbog želje da izbegne negativne konotacije koje termin propaganda nosi.¹⁰ U jednoj od ranijih brošura novoosnovanog Centra za javnu diplomatiju „Edvard R. Morou”, javna diplomatija se opisuje kao delatnost „... koja se bavi vršenjem uticaja na stavove javnosti prilikom formiranja i izvršavanja spoljnih politika. Ona obuhvata dimenzije međunarodnih odnosa izvan tradicionalne diplomatije; kultiviše javno mnjenje u drugim zemljama vođena svojom vladom; pomaže interakciju privatnih grupa i interesa u jednoj zemlji sa onima u drugoj; izveštava o spoljnim poslovima i njegovom uticaju na politiku; vrši komunikaciju između onih kojima

⁸ Arthur G. Altschul, „Addresses by Truman, Impellitteri and Spaak at opening of the UN assembly”, October 24, 1946, 2, from: Nicholas J. Cull, op. cit., p. 20.

⁹ Richard T. Arndt, *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*, 1st ed., Dulles, VA: Potomac Books, 2005, p. 480.

¹⁰ Robert F. Delaney and John S. Gibson (editors), *American Public Diplomacy: The Perspective of Fifty Years*, Medford Mass: The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy, Fletcher School of Law and Diplomacy, The Lincoln Filene Center for Citizenship and Public Affairs, 1967, p. 31, from: Nicholas J. Cull, *Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of A Phrase*, op. cit., p. 19.

je posao komunikacija, kao i između diplomata i stranih dopisnika i obavlja procese interkulture komunikacije. (...) Centralno za javnu diplomatiju jeste slobodno kretanje informacija i ideja.”¹¹

Ovakvo definisanje išlo je na ruku aktivnostima koje su brojne američke vladine agencije, pod različitim imenima i različitim organizacionim okvirima, sprovodile u svome delovanju prema inostranstvu,¹² pa se tako i u objašnjenju pojma javne diplomatije od strane jedne od najdugovečnijih američkih agencija za njeno sprovođenje (USIA) navodi: „Javna diplomatija teži da promoviše nacionalne interese i nacionalnu bezbednost Sjedinjenih Država preko razumevanja, informisanja i uticanja na strane javnosti, kao i produbljivanjem dijaloga između američkih građana i institucija sa njihovim pandanima u inostranstvu”.¹³

TEORIJA „MEKE MOĆI” I ULOGA JAVNE DIPLOMATIJE

Presudni uticaj na afirmaciju termina javne diplomatije izvršio je harvardski profesor Džozef Naj inkorporirajući je u svoju teoriju „meke moći” krajem osamdesetih godina. Džozef Naj moć definiše kao „mogućnost da se utiče na ponašanje drugih da bi se dobio željeni rezultat”,¹⁴ te objašnjava da strategije prinude ili nagrade ne moraju biti jedini put ostvarivanja povoljnog rezultata, već da se do njega može doći i kroz posedovanje određene „privlačnosti”.

¹¹ Public Diplomacy Alumni Association, *Origins of the term Public Diplomacy*. Dostupno na linku: <http://www.publicdiplomacy.org/1.htm>, (pristupljeno 23. 12. 2018).

¹² Kako Siniša Atlagić navodi: „Delatnost koja je danas poznata pod nazivom 'javna diplomatija' začeta je u okviru američke Službe za ratno informisanje (OWI) tokom Drugog svetskog rata. Po završetku rata informisanjem stanovništva u drugim zemljama direktno će rukovoditi vlada – *State department*. U vreme administracije D. Ajzenhauera (D. Eisenhower) ova aktivnost biće poverena posebnoj agenciji. Dž. Karter (J. Carter) je obustavio njen rad i ubrzo, 1978. godine, formirao novu – Međunarodnu komunikacionu agenciju (*International Communication Agency – ICA*) koja će u vreme službovanja R. Regana (R. Reagan) biti preimenovana u USIA. Krajem devedesetih godina USIA i Glas Amerike (VOA) „vraćeni” su pod okrilje *State departmenta*. Bela kuća je 2001. godine formirala sopstvenu Službu za globalne komunikacije”. U: Siniša Atlagić, „Politička propaganda: različita shvatanja pojma i funkcije”, *Politička revija*, godina X, vol. 30, br. 4/2011, str. 502.

¹³ Public Diplomacy Alumni Association, *Other definitions*. Available at <http://www.publicdiplomacy.org/1.htm>, (Accessed 23. 12. 2018).

¹⁴ Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs Books, New York, 2004, p. 2.

Za razliku od prinude i nagrade čija snaga direktno zavisi od materijalnih potencijala kojima neka država raspolaže (vojnih i ekonomskih), snaga privlačnosti temelji se na nematerijalnim osnovama i crpi se iz postojanja pozitivnih stavova koje o njoj drugi imaju.¹⁵

Posledično, Džozef Naj aspekte prinude i nagrade određuje kao manifestacije „tvrde moći”, dok aspekt privlačnosti određuje kao manifestaciju „meke”. Zato i ne čudi bliska povezanost između pojmova javne diplomatije i meke moći, kojom se preko legitimnosti, liderstva i privlačnosti država može koristiti u komunikaciji sa inostranom javnošću.¹⁶

Meka moć se, za razliku od tvrde, ne može egzaktno meriti i upoređivati, ali se do bolje pozicije lakše dolazi u slučajevima:¹⁷

1. kada se kultura i vrednosti države u što većoj meri preklapaju sa dominantnim globalnim normama;
2. kada država ima pristup različitim komunikacijskim kanalima preko kojih može uticati na to kako se događaji predstavljaju putem globalnih masovnih medija;
3. kada kredibilitet države raste usled pozitivno ocenjenog ponašanja u spoljnoj i unutrašnjoj politici.

Najznačajniji izvori meke moći jesu kultura, političke vrednosti, legitimna i moralna spoljna politika.¹⁸

Nakon napada na Svetski trgovinski centar u Njujorku, 11. 09. 2001, javna diplomatija, kao instrument „meke moći”, doživljava punu pažnju diplomatske i akademske javnosti, uzrokovanu novim američkim ratnim pohodima i obznanom „globalnog rata protiv terorizma”. Ovakva gledišta javnoj diplomatiji dodeljuju ulogu servisa za generisanje meke moći,¹⁹ koja se posmatra

¹⁵ Dakle, bliska je pojmu „imidža”, koji se može odrediti kao izbor i isticanje onih karakteristika subjekta za koje se veruje da mogu izazvati dopadanje i prihvatanje i koji u svest ljudi spontano mogu izvršiti transfer pozitivnih ili negativnih procena kada se karakteristika primeti. Angus Campbell, Philip E. Converse, Warren E. Miller, and Donald E. Stokes, *The American Voter*, University of Chicago Press, Chicago, 1976, p. 59.

¹⁶ Milan Tadić, *Osnovi međunarodne propagande*, Bina, Beograd, 2002, str. 19.

¹⁷ Nancy Snow, „Rethinking Public Diplomacy”. In: Philip M. Taylor, Nancy Snow (eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Routledge, New York and London, 2009, p. 4.

¹⁸ Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs Books, New York, 2004, p. 11.

¹⁹ Joseph S. Nye, Jr., „Public Diplomacy and Soft Power”. In: Geoffrey Cowan, Nicholas J. Cull (eds.), *Annals of American Academy of Political and Social Science*, Public

dijalektički, kao deo kompleksne povratne sprege između nje i „tvrde”.²⁰ Tako i sam Džozef Naj, u jednom od svojih tekstova iz pomenutog perioda, iznova ističe kako u borbi protiv terorizma energičnu vojnu silu uvek treba da prati i osvajanje „srca i umova” većine stanovništva.²¹

Možemo zaključiti da se u koncepciji „meke moći” država i dalje posmatra kao ključni akter međunarodnih odnosa. Motiv njenog delovanja u međunarodnom polju jeste održavanje i širenje moći, koja ostaje ključni agens spoljne politike. „Javna diplomatija”, shodno tome, predstavlja državno organizovanu delatnost u službi njenog ostvarivanja.

Ovakvo stanovište Hans Tač (Hans Tuch) zaokružuje definicijom u kojoj javnu diplomatiju određuje kao „proces opštenja vlade sa inostranim javnostima u cilju postizanja razumevanja njenih ideala i ideja, institucija i kulture, kao i ciljeva i politike”.²²

Ipak, postavlja se pitanje kada javna diplomatija prestaje da bude „pitoma”, odnosno da bar načelno teži deliberativnosti i dvosmernosti, a kada se sklanja u stranu i otvara prostor za otvorenu persuazivnu aktivnost praćenu pretnjom „tvrde moći”?

Apologetsko posmatranje javne diplomatije

Uprkos relativno poznatoj genezi, iznetoj u prethodna dva poglavlja, u stručnoj literaturi nailazimo i na značajno drugačije shvatanje pojma javne diplomatije – njenih funkcija, aktera i ciljeva.

Konfuzija nastaje usled neslaganja oko toga da li javna diplomatija predstavlja tek produžetak funkcija klasične diplomatije koja, u novim okolnostima ekonomske globalizacije i informatičke povezanosti svoju svrhu sprovođenja spoljne politike države kojoj pripada, biva prinuđena da obavlja na izmenjeni način,²³ ili je u pitanju kvalitativno drugačija delatnost kojoj funkcija nije uvek politički ukorenjena, već u sebe može sabrati čitav niz međuna-

Diplomacy in a Changing World, SAGE Publications, 2008, Book 616, First edition, pp. 94–109.

²⁰ Joseph S. Nye, Jr., *The Future of the Power*, Public Affairs, New York, 2011.

²¹ Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs Books, New York, 2004, p. 39.

²² Hans Tuch, *Communicating with the World: US public diplomacy overseas*, St. Martin's, New York, 1990, p. 3.

²³ Richard Langhorne, „The diplomacy of Non-State Actors”, *Statecraft and Diplomacy*, vol. 16, no. 2, 2005, pp. 331–339.

rodnih aktivnosti, od kojih neke deluju sasvim autonomno od državne vlasti i politike.²⁴

Liberalna škola mišljenja savremeni međunarodni sistem posmatra kao bitno drugačiji u odnosu na klasični. Prema autorima koji pripadaju ovoj školi na delu je kvalitativna promena u odnosu na ranije okolnosti, koja je dovela do toga da države više nemaju ekskluzivitet na obavljanje međunarodnih poslova. Funkcije države u savremenom međunarodnom sistemu bivaju omeđene sve jačim uticajem „javnosti”, koja, pored većeg uspeha u demokratskom nadzoru državnih aktivnosti, takođe sebe odlučno konstituiše kao autonomnog aktera.

Ovakvo stanovište temelji se na uverenju da je međunarodni sistem, pored međudržavnih odnosa, dopunjen dimenzijom globalnog društva. Globalno društvo uspostavlja polje slobodnog susreta različitih kultura i interesa, unutar kojeg nastaje dobrovoljna razmena i saradnja učesnika, što za posledicu ima demokratizaciju pristupu i razmeni informacija.²⁵

Ideja o prebacivanju subjektiviteta javne diplomatije iz odnosa države kao aktivnog, a pojedinaca i grupa kao pasivnog člana komunikacionog čina, na međusobno, samostalno i aktivno, komuniciranje između pojedinaca i grupa u međunarodnom okruženju, pojavljuje se već 1976. godine u radu Dejvida Apšira (David M. Abshire).²⁶

Širenjem interneta komunikacija između pojedinaca i grupa iz različitih država doživljava do tada neslućenu ekspanziju, što mnoge zapadne autore, poput Džerola Manhajma (Jarl B. Manheim), navodi da dođu do zaključka da ovaj proces treba uvažavati i prilikom posmatranja javne diplomatije kao delatnosti. U svojoj monografiji iz 1994. godine Manhajm se zalaže za klasifikaciju dva oblika javne diplomatije, ljudi sa ljudima i vlada prema ljudima.²⁷

Od značaja jeste i stav prema nameri aktera da ostvaruje funkcije javne diplomatije. Prema stavovima iznetim u prethodnom poglavlju jasno se može primetiti da se javna diplomatija uokviravala u one aktivnosti u kojima je akterima cilj pospešivanje (meke) moći države. Prema stavovima iz ovog poglavlja, akteri uopšte ne moraju biti svesni obavljanja „javnodiplomatske” funkcije. Oni je obavljaju samim činom komunikacije prema elementima inostrane

²⁴ Brian Hocking, „Privatising Diplomacy”. *International Studies Perspectives*, vol. 5, issue 2, pp. 147–152.

²⁵ Jan Melissen, „The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”. In: Jan Melissen (ed), *The New Public Diplomacy: Studies in Diplomacy and International Relations*, Palgrave Macmillan, London, 2007, pp. 3–27.

²⁶ David M. Abshire, *International Broadcasting: A New Dimension of Western Diplomacy*, Sage, Beverly Hills, 1976.

²⁷ Jarol B. Manheim, *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence*, Oxford University Press, Oxford, 1994.

javnosti (odnosno prema ljudima u drugim državama). Na tom tragu je i analitički stav da „državni i nedržavni akteri gotovo bez ograničenja u smislu prostora, vremena i tema slobodno komuniciraju i ostvaruju međusobni uticaj, čime, svesno ili ne, realizuju svojevrsnu diplomatsku komunikaciju”.²⁸

Apologetski pristup nužno naglašava i razliku između javne diplomatije i propagande, pa tako „Melisen jasno ukazuje da propaganda ima bar dve osobine koje je razlikuju od javne diplomatije, istorijski teret i negativnu konotaciju kao manipulativno sredstvo obmane inostrane javnosti. (...) njen ultimativni cilj je jasan: ona govori ljudima šta da misle! Javna diplomatija je deliberativna, njeno oruđe je dijalog, a teren 'dvosmerna ulica'. Krajnji rezultat nije unapred određen, on je ishod razumevanja i slušanja svih zainteresovanih strana”.²⁹

U iznetim tezama, pored pokušaja distinkcije u odnosu na propagandu, mogu se izdvojiti još dve, međusobno povezane, karakteristične postavke. Prvo, da javna diplomatija u svojoj suštini nije jednosmerna, već dvosmerna, te da se taj aspekt njene prirode ne ispoljava samo u međusobnoj komunikaciji pojedinaca i privatnih grupa, već i kada se obavlja na relaciji država–pojedinaac (privatna grupa). I drugo, da međusobna interakcija ima deliberativni karakter, odnosno da nosi inherentnu vrednost koja postoji nezavisno od cilja i tipa komunikacije.

KRITIKA APOLOGETSKIH SHVATANJA JAVNE DIPLOMATIJE

Teze iznete u prethodnom poglavlju osporavaćemo kroz dve dimenzije: politikološke i komunikološke.

Politikološke argumente usmeravamo na teze koje javnu diplomatiju i dalje vide kao državno organizovanu ili sponzorisanu aktivnost, ali čija svrha postaje uspostavljanje boljeg razumevanja sa stranim javnostima, kroz nezainteresovano informisanje i prikupljanje informacija.

Era Vikiliksa nam je donela empirijske podatke koji govore o diskrepanciji između javne diplomatije i realne politike nekih od najmoćnijih faktora u

²⁸ Uroš V. Živković, „Javna diplomatija – ‘postmoderni’ spoljnopolitički instrument u savremenim međunarodnim odnosima: primer Rusije i Turske na prostoru Balkana”. U: Branislav Đorđević i Vidosav Golubović (urs.), *Diplomatija i kultura Srbije: Stanje i perspektive*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 288.

²⁹ Jan Melissen, “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”. In: Jan Melissen (ed.), *The New Public Diplomacy: Studies in Diplomacy and International Relations*, Palgrave Macmillan, London, 2007, p. 18, prema: Marko Dašić, „Menjanje javne diplomatije: novi akteri stare profesije”. Isto, str. 276.

međunarodnim odnosima³⁰, a mi ćemo pokušati da pružimo i okvir za teorijsku kritiku tih postavki.

Kritika polazi od stava da se u političkoj areni, u kojoj je moć osnovni resurs i uslov opstanka, teško može očekivati da se neki od aktera nje dobrovoljno odreći zarad drugih ciljeva. Takvo postupanje ne bi bilo racionalno opravdano. Shodno tome, svaka državno organizovana aktivnost neminovno ima funkciju održavanja i širenja moći (vladajuće klase) date države, dok načini da se to ostvari (ubediavanje, pregovaranje, ucene, otvorena sila, ekonomska strukturalna zavisnost itd.) ne menjaju njihovu političku suštinu. Jedini način da javna diplomatija ostvari gnoseološku, a ne političku dimenziju ili da se „bolje razumevanje” shvati instrumentalno, kao nastavak „igre za moć”, ili da se promene okolnosti političke arene (što bi zapravo zahtevalo njeno ukiđanje, korenitu promenu društvenih odnosa i ulazak u postpolitičko stanje).

Fokus kritike sagledane iz komunikološke vizure postavlja se na teze koje u aktivne članove komunikacionog čina, pored državno vođenih aktera, ubrajaju i privatne grupe ili pojedince.

Nije sporno da privatne grupe ili pojedinci mogu obavljati definisanu funkciju promocije spoljne politike ukoliko su, na posredan način, sponzorisani ili koordinisani od strane državnih fondova ili agencija. Shvaćeno šire od toga neminovno se susrećemo sa logičkim i konceptualnim problemima.

Navešćemo neke od njih.

Prva moguća situacija jeste da se komunikaciona aktivnost privatnih organizacija ili pojedinaca usko poklapa sa agendom spoljne politike matične države, ali je oni obavljaju „za svoj” račun, nesvesni da pomenutoj politici posredno doprinose. Uzroci ovakvog ishoda mogu biti suptilni, difuzni i dugoročni uticaji državnog aparata (što ponovo uključuje državu kao aktera), ili puka slučajnost (što odbacuje mogućnost bilo kakve racionalne konceptualizacije!).

Druga mogućnost koja se nudi jeste da se „javnodiplomatska” komunikacija odredi još šire – kao bilo koji oblik komunikacije koji prelazi državne okvire, a u kojem se kao odašiljalac (a i primalac) poruke može pojaviti bilo koji pojedinac ili grupa, dok sadržaj njihovog opštenja može ostati potpuno otvoren i neodređen prema agendi spoljne politike matičnih država. Ali se onda pojavljuje i novi konceptualni problem, na koji način dati odgovor na pitanje – kako se za komunikaciju koja proizvodi efekte koji štete spoljnoj politici može reći da je i dalje „javnodiplomatska”?³¹

³⁰ Džulijan Asanž, *Dosije Wikileaks: svet viđen očima imperije SAD*, Albion books, Beograd, 2016. Džulijan Asanž, *Kad je Google sreo Wikileaks*, Albion books, Beograd, 2014.

³¹ Vikiliks se ovde ponovo nameće kao tema: objavljujući milione potpuno tačnih dokumenata, bez ikakve koordinacije sa državnim akterima, od strane trenutne

Dolazimo i do treće opcije, da se spoljna politika države potpuno ukloni kao relevantan faktor za definiciju, te da u javnu diplomatiju uključimo bilo koji vid komunikacije između bilo kojih aktera iz različitih država, bez obzira na efekte po spoljne politike matičnih država. Međutim, kako u toj konstalaciji pronaći teorijsku supstanciju za razlikovanje pojmova javne diplomatije i najopštije uzete „prekogranične komunikacije“?

I četvrto, ako prihvatimo da države apsolutno ne predstavljaju određujuće faktore definicije, sve do te mere da se negira neophodnost prelaska poruke preko njenih granica prilikom komunikacionog čina, jer je komunikacijsko polje doživljava transnacionalno, ne dovodimo se u situaciju da ostanemo bez ikakve suštinske razlike između navodnog pojma „javne diplomatije“ i pojma „komuniciranja“ *per se*?

Iz iznetog dolazimo do zaključaka da pravilno određenje pojma „javne diplomatije“ u sebe uključuje sledeće elemente:

- U pitanju je planska i organizovana aktivnost.
- Ona teži ostvarenju ciljeva određene spoljnopolitičke agende.
- Namera joj je da utiče na održavanje ili promenu stavova i ponašanja inostrane publike.

JAVNA DIPLOMATIJA – FORMA POLITIČKE PROPAGANDE PREMA INOSTRANSTVU

Dugogodišnji uticajni diplomata SAD, Ričard Holbruk (Richard Holbrook), u autorskom radu iz 2001. otvoreno je izneo sledeći sud: „Zovite je javna diplomatija, nazovite ih javnim poslovima, psihološkim ratom, ali ako zaista želite da budete iskreni, propagandom”.³²

administracije SAD, ovaj izdavač – čije publikacije nesumnjivo štete spoljnoj politici SAD – biva označen kao „nedržavna neprijateljska obaveštajna služba”, a njen urednik Džulijan Asanž, australijski državljanin, je – uprkos nekoliko odluka UN koje traže njegovo oslobađanje – više od 3000 dana ilegalno nateran da živi u gotovo zatvorskim uslovima u ambasadi Ekvadora u Londonu. Ovo se ne dešava negde na periferiji sistema, već u njegovom samom centru. Warren Strobel, Mark Hosenball, “CIA chief calls WikiLeaks a 'hostile intelligence service'”, *U.S. Legal News*, April 17, 2017. Available at: <https://www.reuters.com/article/usa-intelligence/cia-chief-calls-wikileaks-a-hostile-intelligence-service-idUSL1N1HP1BW>, (Accessed 10. 10. 2018).

³² Richard Holbrook, “Get the Message Out”, *Washington post*, October 28, 2001, prema: Marko Dašić, „Menjanje javne diplomatije: novi akteri stare profesije”, u zborniku: *Diplomatija i kultura Srbije: Stanje i perspektive*, Branislav Đorđević i Vidosav Golubović (urs.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 276.

Uprkos svim pokušajima drugačijeg određenja i isticanja specifičnosti javne diplomatije, ostajemo neubeđeni u razliku između pomenutog pojma i pojma političke propagande usmerene prema inostranstvu. U drugom poglavlju spomenuli smo da se i sam autor pojma javne diplomatije, Edmund Gulion, opredelio za njegovo kovanje motivisan negativnom konotacijom koju reč „propaganda” nosi. Međutim, to nije prvi slučaj da je „propagandno” delovanje uticalo da se termin „propaganda” zameni drugim.

Pojam „propaganda” prvi put se pominje u buli *Ascendente Domino*, pape Grgura XIII iz 1584. godine, u kojoj se za zadatak jezuitskog reda navodi „propagiranje” vere. Papa Kliment Osmi bulom *Sacra congregatio shristiano nomi ni propaganda* (poznate i pod nazivom *Sacra congregatio de propaganda fide*), iz 1622. godine, pomenutu instituciju čini zvaničnom i zasniva zasebno telo za borbu protiv reformacije. Etimološki, reč potiče od latinskog izraza *propagare* koji označava širenje, rasprostiranje, množenje (ovde upotrebljenog u kontekstu širenja „ispravne vere”).

Negativnu konotaciju propaganda dobija tek za vreme Prvog svetskog rata, kada se njome u Sjedinjenim Državama etiketira „nemački način ubeđivanja”, koji se, navodno, za razliku od američkog, odlikovao lažima i fabrikacijama. Iz ovog perioda potiče praksa subjektivnih, ideološki zasnovanih i naučno neopravdanih dihotomija u kojima se sopstvena ubeđivačka aktivnost označava kao „informisanje”, a suparnička kao „propaganda”, pri čemu se prvoj negira persuazivna namera, odnosno željeni cilj propagatora da se utiče na stavove i ponašanje publike, dok se druga lišava bilo kakve informativne supstancije. U realnosti, u političkom komuniciranju ne samo da se ne može jasno razgraničiti informativna i persuazivna funkcija političkih poruka (imajući u vidu da su svi politički stavovi duboko vrednosno i ideološki zasnovani i podrazumevaju kompleksnu strukturu opštijih „bespogovornih istina” na koju se oslanjaju), već je takođe naivno pretpostavljati da u političkoj areni, u kojoj je glavni agens i uslov postojanja moć generisana kroz društvene odnose, može postojati na te pretpostavke imuna i ontološki „nezainteresovana” aktivnost, usmerena isključivo ka širenju „objektivne” istine.

Zbog toga ćemo se koristiti tehnički, a ne vrednosno određenom definicijom političke propagande. Jednu od takvih definicija pruža Zoran Slavujević, podrazumevajući pod političkom propagandom „plansku i organizovanu aktivnost na oblikovanju, predstavljanju, širenju političkih sadržaja, na pridobijanju ljudi i obezbeđivanju njihove podrške određenom političkom sadržaju i njihovim nosiocima”.³³

Političku propagandu prema inostranstvu, baš kao u unutrašnju, Zoran Slavujević definiše kao plansku i organizovanu aktivnost na oblikovanju,

³³ Zoran Đ. Slavujević, *Političko komuniciranje, politička propaganda, politički marketing*, Grafocard, Beograd, 2009, str. 11.

predstavljanju, širenju političkih sadržaja, na pridobijanju ljudi i obezbeđivanju njihove podrške određenom političkom sadržaju i njihovim nosiocima, sa tom razlikom što se u ovom slučaju kao osnovne ciljne grupe mogu razlikovati: nosioci državnih i političkih funkcija strane zemlje i funkcija u međunarodnim organizacijama, elitne nopolitičke grupe kao vođe mnjenja, posebne nopolitičke ciljne grupe, pripadnici vlastite manjine u drugim državama i, najzad, široka, nesegmentisana, masovna publika.³⁴ Autor uz to daje i primedbu da je „u svetu savremenih komunikacionih tehnologija sve nejasnija distinkcija između unutrašnje i propagande prema inostranstvu, što je posledica intenzivnih procesa masovnog komuniciranja među državama i narodima, korišćenja unutrašnje propagande od strane političkih subjekata jedne zemlje za obraćanje spoljnim činiocima, korišćenje međunarodnih skupova i drugih događaja za obraćanje javnosti sopstvene zemlje...”³⁵

Na tragu iznetog određenja nalazi se i Siniša Atlagić, koji iznosi analizu „stubova” javne diplomatije Kristofera Rosa (Christopher Ross), ambasadora i koordinatora zaduženog za javnu diplomatiju u okviru Stejt dipartmenta.³⁶ Američki autor iznosi nekoliko uslova koje smatra ključnim za njeno sprovođenje. Primarno je usmeriti se prema istom pravcu na kojem se nalazi širi spoljnopolitički kurs, što se postiže kroz koordinaciju velikog broja vladinih agencija. Zatim, poruke koje se šalju moraju biti konzistentne i kredibilne, a potrebno ih je kroititi prema karakteristikama ciljne grupe i slati ih ne samo vođama javnog mnjenja već i masovnoj publici, posredstvom nacionalnih i transnacionalnih medijskih mreža. Prilikom prenosa poruka treba pokriti sve kanale komunikacije – televiziju, radio, internet, novine i ostale štampane materijale. U ostvarenju ovih ciljeva, prenosa poruka i objašnjavanju američkih vrednosti i politike, strategija javne diplomatije mora uključiti aktivno učešće nevladinog sektora, pre svega humanitarnih organizacija, a posebna pažnja mora biti data praćenju raspoloženja javnosti u stranim državama.³⁷

Atlagić primećuje da se u iznetim „stubovima” nalazi zahtev za jedinstvom političke i javnodiplomatske akcije, što je zahtev koji se postavlja i pred savremenu propagandu, koja preuzima ulogu konstitutivnog elementa politike. Vrednosna orijentacija koju Ros uzima za temelj strategije javne diplomatije takođe je osnova strategija aktivnosti političke propagande u širem smislu.

³⁴ Zoran Đ. Slavujević, *Političko komuniciranje, politička propaganda, politički marketing*, nav. delo, str. 70.

³⁵ Isto.

³⁶ Christopher Ross, “Pillars of public diplomacy”, *Harvard Review*, August, [online]. Available at: <http://ics-www.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=7&paper=1649>, [Accessed 20 March 2012], prema: Siniša Atlagić, “How We Introduce Serbia to the World”, *Serbian Political Thought*, vol. 5, no. 1/2012, p. 111.

³⁷ Ibidem.

Zatim, Ros referiše na segmentaciju publike i propagandnu slojevitost, što je jedan od ključnih metodskih postulata političke propagande. Shodno svemu, Atlagić iznosi da „uzimajući u obzir iznete karakteristike, uz dodatak da su u pitanju organizovane aktivnosti preduzete u cilju da se 'utiče na stranu javnost', sa sigurnošću možemo zaključiti da je to forma političke propagande, političke propagande prema inostranstvu”.³⁸

ZAKLJUČAK

Pojam „javna diplomatija” primarno se upotrebljavao da označi težnju za većim uključivanjem javnosti u diplomatske procese. Ovakve težnje imale su za cilj afirmaciju demokratske kontrole u polje međunarodnih odnosa. Sprečavanje praksi „tajne diplomatije” uzimalo se kao koristan instrument u sprečavanju sukoba, polazeći od pretpostavke da ispravno informisana publika neće biti sklona da podržava sukobe koji joj nisu u interesu. Potpuna dostupnost diplomatskih aktivnosti nikada nije u praksi ostvarena. Formalno gledano, najviši domet u formalizovanju diplomatskih praksi predstavlja donošenje „Bečke konvencije o diplomatskim odnosima” 1961. godine.

Savremeno značenje javne diplomatije odnosi se na onaj tip komunikacionih aktivnosti koji za primaoce komunikacionih sadržaja postavljaju direktno inostranu javnost, bez posredstva njihovih formalno određenih državnih predstavnika. Aktivnosti su time negativno određene u odnosu na klasičnu diplomatiju, koja se smatrala komunikacionim poljem između ovlašćenih predstavnika međunarodnih aktera.

U akademsku upotrebu pojam uvodi Edmund Gulion, koji njime obuhvata aktivnosti brojnih državnih agencija koje su za cilj imale vršenje uticaja na inostranu javnost. Dok, nešto kasnije, Džozef Naj javnoj diplomatiji dodeljuje instrumentalni karakter u generisanju „meke moći”, kao jednog od ključnih agenasa međunarodne politike.

Pojedini autori u aktivne subjekte javne diplomatije, pored država i međunarodnih organizacija, ubrajaju i publiku, odnosno pojedince i privatne grupe, koji prestaju da budu samo pasivni primaoci poruka. Prema nekim koncepcijama, „publika” može ostvarivati javnu diplomatiju ne samo komunikacijom sa stranim državama, već i direktno sa stranim publikama. Postoje i viđenja koja odbacuju bilo koji nužni uticaj države u planskom i organizacionom smislu, pa čak i nužnost svesne namere da se izvrši uticaj.

³⁸ Christopher Ross, „Pillars of public diplomacy”, *Harvard Review*, August, [online]. Available at: <http://ics-www.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=7&paper=1649>, [Accessed 20 March 2012], prema: Siniša Atlagić, „How We Introduce Serbia to the World”, *Serbian Political Thought*, vol. 5, no. 1/2012, p. 112.

Na normativnom planu, možemo se susresti i sa mišljenjima da koncept javne diplomatije u sebi nosi bitan kvalitet u doprinošenju deliberaciji, kulturnoj razmeni, prevenciji konflikta i uspostavljanju globalnog civilnog društva.

Autor ovog teksta smatra da su prethodno izneti stavovi neutemeljeni i da prenaplaćavaju domete javne diplomatije, čija konceptualizacija u sebi mora sadržavati sledeće elemente: da je u pitanju planska i organizovana aktivnost; da teži ostvarenju ciljeva određene spoljnopolitičke agende; da joj je namera da to ostvaruje kroz uticaj na održavanje ili promenu stavova i ponašanja inostrane publike.

Uvažavajući iznete elemente, ovako shvaćen pojam „javne diplomatije” teorijski je neutemeljeno (i ideološki motivisano) razlikovati od pojma „političke propagande prema inostranstvu”.

Potrebno je više kritičkog promišljanja i doticanja novih pitanja, posredstvom kojih bi se u budućnosti u jasnijem svetlu mogla ponuditi distinkcija.

LITERATURA

- [1] „Bečka konvencija o diplomatskim odnosima (Vienna Convention on Diplomatic Relations)”, potpisana u Beču 18. aprila 1961. godine, *United Nations, Treaty Series*, vol. 500, p. 95, stupila na snagu 24. aprila 1964. godine, ratifikovana i objavljena u *Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori i drugi sporazumi*, br. 2/64.
- [2] Arndt, T. Richard, *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*, 1st ed., Dulles, VA: Potomac Books, 2005.
- [3] Asanž, Džulijan, *Kad je Google sreo Wikileaks*, Albion books, Beograd, 2014.
- [4] Asanž, Džulijan, *Dosije Wikileaks: svet viđen očima imperije SAD*, Albion books, Beograd, 2016.
- [5] Atlagić, Siniša i Mitić, Aleksandar, „Šta je strateško političko komuniciranje?”, *Godišnjak FPN*, godina X, broj 16, str. 25–37.
- [6] Atlagić, Siniša, „How We Introduce Serbia to the World”, *Serbian Political Thought*, vol. 5, no. 1/2012, p. 107–123.
- [7] Atlagić, Siniša, „Politička propaganda: različita shvatanja pojma i funkcije”, *Politička revija*, godina X, vol. 30, br. 4/2011, str. 491–510.
- [8] Atlagić, Siniša, *Nacistička propaganda: od totalne do totalitarne propagande*, Čigoja, Beograd, 2012.
- [9] Campbell, Angus, Converse, E. Philip, Miller, E. Warren and Stokes, E. Donald, *The American Voter*, University of Chicago Press, Chicago, 1976.
- [10] Carr, Hallett Edward, *The Bolshevik Revolution, 1917–1923*, Volume 3, Macmillan Company, New York, 1953.

- [11] Cull, J. Nicholas, "Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of A Phrase". In: Philip M. Taylor, Nancy Snow (eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Routledge, New York and London, 2009, pp. 19–23.
- [12] Dašić, Marko, „Menjanje javne diplomatije: novi akteri stare profesije”. U: Branislav Đorđević i Vidosav Golubović (urs.), *Diplomatija i kultura Srbije: Stanje i perspektive*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 264–283.
- [13] Hocking, Brian, "Privatising Diplomacy", *International Studies Perspectives*, vol. 5, issue 2, pp. 147–152.
- [14] Langhorne, Richard, "The diplomacy of Non-State Actors", *Statecraft and Diplomacy*, vol. 16, no. 2, 2005, pp. 331–339.
- [15] Manheim, B. Jarol, *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy: The Evolution of Influence*, Oxford University Press, Oxford, 1994.
- [16] Mbshire, M. David, *International Broadcasting: A New Dimension of Western Diplomacy*, Sage, Beverly Hills, 1976.
- [17] Melissen, Jan, "The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice". In: Jan Melissen (ed), *The New Public Diplomacy: Studies in Diplomacy and International Relations*, Palgrave Macmillan, London, 2007, pp. 3–27.
- [18] Nedeljković, Stevan, „Stari i novi poslovi diplomata država: od prenošenja poruke do javne diplomatije”. U: Branislav Đorđević i Vidosav Golubović (urs.), *Diplomatija i kultura Srbije: Stanje i perspektive*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 317–340.
- [19] Nye, Joseph S. Jr, "Public Diplomacy and Soft Power". In: Geoffrey Cowan, Nicholas J. Cull (eds.), *Annals of American Academy of Political and Social Science, Public Diplomacy in a Changing World*, SAGE Publications, 2008, Book 616, First edition, pp. 94–109.
- [20] Nye, Joseph S. Jr., *The Future of the Power*, Public Affairs, New York, 2011.
- [21] Nye, Joseph S. Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs Books, New York, 2004.
- [22] Public Diplomacy Alumni Association, *Origins of the term Public Diplomacy*. Available at: <http://www.publicdiplomacy.org/1.htm>, (Accessed 23. 12. 2018).
- [23] Slavujević, Đ. Zoran, *Političko komuniciranje, politička propaganda, politički marketing*, Grafocard, Beograd, 2009.
- [24] Snow, Nancy, "Rethinking Public Diplomacy". In: Philip M. Taylor, Nancy Snow (eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Routledge, New York and London, 2009, pp. 3–11.
- [25] Strobel, Warren and Hosenball, Mark, "CIA chief calls WikiLeaks a 'hostile intelligence service'", *U.S. Legal News*, April 17, 2017. Available at: <https://www.reuters.com/article/usa-intelligence/cia-chief-calls-wikileaks-a-hostile-intelligence-service-idUSL1N1HP1BW>, (Accessed 10. 10. 2018).
- [26] Tadić, Milan, *Osnovi međunarodne propagande*, Bina, Beograd, 2002.

- [27] Tuch, Hans, *Communicating with the World: US public diplomacy overseas*, St. Martin's, New York, 1990.
- [28] Živković, V. Uroš, „Javna diplomatija – 'postmoderni' spoljnopolitički instrument u savremenim međunarodnim odnosima: primer Rusije i Turske na prostoru Balkana”. U: Branislav Đorđević i Vidosav Golubović (urs.), *Diplomatija i kultura Srbije: Stanje i perspektive*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 284–304.

Filip Otović Višnjić

PUBLIC DIPLOMACY OR FOREIGN POLITICAL PROPAGANDA – WHERE IS THE CONCEPTUAL DIFFERENCE?

Abstract

The uncertainty comes from diffuse and arbitrary defining as well as the usage of term “public diplomacy”. In the article you can find a genesis of this term before its academic justification, the circumstances that lead to its academic articulation and subsequent widespread affirmation through the role of element in the “soft power” concept by Joseph Nye. There are also particular concepts which, according to the author of this article, exaggerate the extent of public diplomacy in terms of its participants, content and normative contribution. An input to criticism of the mentioned positions has been proposed as well. In conclusion, the judgement is that public diplomacy does not offer a crucial difference in regard to political propaganda directed towards foreign countries.

Key words:

public diplomacy, political propaganda, foreign political propaganda, soft power, international communications, international affairs.